

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΠΠΑΣ, γεν. διευθυντής της 10ης Γενικής Διεύθυνσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Μοναδικός Έλληνας γενικός διευθυντής στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με τομέα ευθύνης την πληροφόρηση και τα πολιτιστικά θέματα, ο κ. Σπύρος Παππας, 45 χρόνων, έχει πλούσια σε γνώσεις καριέρα, αλλά και εντυπωσιακή επαγγελματική πορεία. Νομικός, με μεταπτυχιακές σπουδές στην περίφημη Γαλλική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, στη Σορβόνη και στο Insead του Φοντενεμπλό, ο σημερινός γενικός διευθυντής της DGX θήτευσε στο Συμβούλιο της Επικρατείας, στο Ανώτατο Εκκλησιαστικό Συμβούλιο, αλλά και στο γραφείο του πρωθυπουργού το 1981, όπου ήταν επιφορτισμένος με τον έλεγχο της νομιμότητας των νομοθετικών κειμένων που δημοσιεύονται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Στη συνέχεια, το 1998, ο κ. Σπ. Παππας δίδαξε στην Ευρωπαϊκή Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, και από το 1990 αναλαμβάνει τη γενική της διεύθυνση, μέχρι το 1995, όταν γίνεται γενικός διευθυντής στη Γενική Διεύθυνση Καταναλωτών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στη θέση αυτή, ο ταλαντούχος Έλληνας παραμένει δύο χρόνια, και το 1997 αναλαμβάνει τη 10η Γενική Διεύθυνση, η οποία σήμερα είναι μια από τις πιο ζωτικές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Μέλος του Επιστημονικού Συμβουλίου του Ευρωπαϊκού και Διεθνούς Κέντρου Οικονομικής Νομοθεσίας, αλλά και πολλών άλλων νομικών, πολιτιστικών και επιστημονικών διεθνών οργανώσεων, και αναπληρωματικό μέλος στο Διοικητικό Συμβούλιο του Ανοικτού Πανεπιστημίου Αθηνών, ο κ. Σπύρος Παππας διαθέτει πλούσιο συγγραφικό έργο και έχει δημοσιεύσει πάνω από 40 άρθρα σε έγκυρα διεθνή επιστημονικά

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ

ΕΝΩΣΗ για την ενημέρωση των πολιτών

και νομικά περιοδικά. Πρόκειται, δηλαδή, για ένα διαπρεπή συμπατριώτη μας, που η παρουσία του σε ανώτατη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής οποσδήποτε τιμά τη χώρα. Γι' αυτό, μια συζήτηση εφ' όλης της ύλης με τον κ. Σπ. Παππά δεν μπορεί παρά να παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον.

ΤΟΥ ΑΘ. Χ. ΠΑΠΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ

Κύριε Παππά, εδώ και πολύ καιρό, γίνεται λόγος για «έλλειμμα πληροφόρησης» στην Ευρωπαϊκή Ένωση, κι αυτό σε κρίσιμη καμπή της ιστορίας της. Ευσταθεί, κατ' αρχάς, η άποψη αυτή; Αν όχι, ποιος θα ήταν ο αντίλογός σας;

Το πρόβλημα σε αυτό τον τομέα είναι, θα έλεγα, αντιφατικό. Από τη μια πλευρά, η δραστηριότητα των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης παράγει - ως μου επιτραπεί η έκφραση - υπερπληροφόρηση. Δημιουργείται, δηλαδή, μεγάλος όγκος πληροφοριών, που δεν απορροφώνται από το σύστημα ενημέρωσης. Αν θέλετε να το πω διαφορετικά, υπάρχουν ειδήσεις που δεν γίνονται ποτέ ειδήσεις, με την έννοια ότι υπάρχουν δραστηριότητες που δεν γίνονται γνωστές. Σε μια περίοδο κατά την οποία κάθε δραστηριότητα για να είναι αποδοτική πρέπει να περιέχει και την επικοινωνιακή πλευρά της, αυτό είναι πρόβλημα. Σε αυτό το πρόβλημα, έχουμε και εμείς ευθύνη, στο βαθμό που δεν μπορούμε να επεξεργασθούμε και να αξιολογήσουμε το διαθέσιμο πληροφοριακό υλικό, ώστε να κάνουμε πιο εύκολη τη διάδοσή του.

Από την άλλη, υπάρχει ένα τεράστιο κενό στην ενημέρωση της κοινής γνώμης. Ο Ευρωπαίος πολίτης δεν είναι, όσο θα θέλαμε, ενημερωμένος. Η ενημέρωση για τις κοινοτικές δραστηριότητες που φθάνει σε αυτών - αν φθάνει πάντοτε - δεν είναι επαρκής, δεν εστιάζει σε βάθος και δεν καλύπτει το σύνολο των πολιτών. Όπως δείχνουν οι έρευνες, υπάρχουν μεγάλες ομάδες πληθυσμού σε όλες τις χώρες, που έχουν περιορισμένη πληροφόρηση για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Αυτό ίσως εξηγεί και τη σχετική αδιαφορία που παρατηρείται σε μερικές περιπτώσεις, και προφανώς δεν εννοεί τη συμμετοχή τους στη διαμόρφωση του κοινού ευρωπαϊκού μέλλοντος.

Πόσο ικανοποιημένος είστε από τις ενημερωτικές καμπάνιες που πραγματοποιεί η Ε.Ε. για το ευρώ και άλλα θέματα που αφορούν τους Ευρωπαίους πολίτες;

Οι καμπάνιες διοργανώνονται για να αντιμετωπίσουν το διπλό πρόβλημα, που ανέφερα προηγουμένως. Αφ' ενός, για να αξιοποιήσουν τις διαθέσιμες πληροφορίες, και, αφ' ετέρου, για να εντάξουν - μέσω της ενημέρωσης - τους πολίτες της Ένωσης στη γενικότερη προσπάθεια, η οποία αφορά εντέλει το μέλλον τους. Με αυτή την έννοια, είμαι ικανοποιημένος. Όμως, το καλύτερο είναι πάντοτε εκθρόνος του καλού, και θα μπορού να δηλώσω την απόλυτη ικανοποίησή μου μόνο όταν από τις ίδιες τις έρευνες προκύψει ότι όλοι οι πολίτες έχουν επαρκή πληροφόρηση, ώστε να διαμορφώσουν κρίση και άποψη για ό,τι συμβαίνει στην Ένωση. Βιδικότερα, για το ευρώ, βρισκόμαστε σε μια φάση που έχουμε περιθώριο να καλύψουμε τις καθυστερήσεις. Αλλάσει, μην ξεχνάτε ότι η οριστική απόφαση για την ΟΝΕ είναι πρόσφατη. Επιπλέον,

και είμαι αισιόδοξος, και για τον εξής λόγο: ότι και με τα 11 κράτη-μέλη που μετέχουν στο κοινό νόμισμα, η Επιτροπή έχει αποκαταστήσει ολοκληρωμένη συνεργασία, με τη συμμετοχή και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Σε τελική ανάλυση, και αυτό είναι κάτι που θα ήθελα να τονίσω, η ευθύνη ενημέρωσης δεν είναι αποκλειστική ως τέτοια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ελπίζω ότι αυτή η πρώτη εμπειρία συνεργασίας στο χώρο ενημέρωσης με τα κράτη-μέλη θα παγιωθεί και θα επεκταθεί, ώστε να υπάρχει συντονισμός και αποτελεσματικότερη ενημέρωση των Ευρωπαίων πολιτών.

Θα ήθελα, επίσης, να ρωτήσω πώς μετρώνται τα αποτελέσματα αυτών των ενημερωτικών εκστρατειών.

Τα στοιχεία, που μας δίνει τακτικά το Ευρωβαρόμετρο, αλλά και τα συμπεράσματα από δημοσκοπήσεις μίας φύσεως, που διενεργούνται στις χώρες-μέλη, είναι ένας καλός τρόπος για να διαθέτει κανείς επαρκείς ενδείξεις για τα αποτελέσματα των ενημερωτικών προσηλαθειών που κάνουμε. Παρακολουθούμε στενά αυτές τις δραστηριότητες και σχεδιάζουμε νέες μεθόδους μετρήσεων, ώστε να στηρίξουμε στα αποτελέσματά τους τις νέες καμπάνιες. Καταγράφουμε τις ανάγκες σε πληροφόρηση, και επεμβαίνουμε. Είναι μια αλληλοτροφοδοτούμενη διαδικασία.

Οργανώνεις μια καμπάνια, καταγράφεις την απήχσή της και τις επιπτώσεις της, και με βάση τα δεδομένα, που διαμορφώνει, προχωρείς οργανωμένος. Δεν αρκεί όμως μια καμπάνια για να πετύχεις ένα στόχο.

Γιατί εγκαταλείφθηκε το Συμβούλιο Χρηστών, ή το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Επικοινωνίας, που είχε καθιερωθεί επί επιτρόπου Πινέτρο, και το οποίο, αρχικά, είχε αποδεχθεί και ο επίτροπος Ορέχα;

Η εργασία, που παρήχθη την περίοδο του κ. Πινέτρο και αποτυπώθηκε στην Πράσινη Βίβλο για τα Οπτικοακουστικά Μέσα και την έκδοση «Πληροφόρηση - Επικοινωνία - Διαφάνεια» του 1994, κατέγραψε σημαντικά ντοκουμέντα, που θεμελίωσαν την πολιτική της Επιτροπής για την πληροφόρηση και την επικοινωνία. Ο τομέας αυτός όμως είναι κατ' εξοχήν εξελισσόμενος τομέας. Πρέπει λοιπόν να παρακολουθούμε στενά τις εξελίξεις. Και στα πλαίσια αυτά, εξειάζουμε διαρκώς νέες ιδέες και νέες προτάσεις χωρίς να εγκαταλείψουμε αναγκαστικά τις παλαιές. Τις ανανεώνουμε και τις εμπλουτίζουμε. Ο νυν επίτροπος κ. Ορέχα είναι ανοικτός στις εξελίξεις, και χωρίς να εγκαταλείπει τα θεμέλια που ετέθησαν εδώ και αρκετά χρόνια σε αυτό τον τομέα, διευρύνει διαρκώς τα πεδία προβληματισμού.

Αυτό είναι απαραίτητο για να βρισκόμαστε στην πρώτη γραμμή των εξελίξεων. Δεν έχουμε εγκαταλείψει καμιά από τις προηγουμένες ιδέες, αλλά βρισκόμαστε σε περίοδο επανεξέτασης των επιλογών μας, με την έννοια της εντάξης τους στα νέα δεδομένα με τον τρόπο που προανέφερα. Τα δύο συμβούλια που αναφέρατε εξακολουθούν να είναι ελκυστικά, ως ιδέες.

Πρόσφατα, πήρατε μέρος στην ευρωπαϊκή συνάντηση που έλαβε χώρα στο Μπέρμινγχαμ, με θέμα τα οπτικοακουστικά μέσα και τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν στην Ευρώπη, με αφορμή την έλευση της ψηφιακής περιόδου. Πιστεύετε ότι η ευρωπαϊκή οπτικοακουστική παραγωγή μπορεί να αντισταθεί στον αμερικανοϊαπωνικό ανταγωνισμό; Κατά τη γνώμη σας, ο προτεινόμενος γαλλικός προστατευτισμός μπορεί να έχει αποτελέσματα;

Όπως γνωρίζετε, το πλαίσιο βάσει του οποίου θα κινηθεί παγκοσμίως αυτό που ονομάσατε ψηφιακή περίοδο, είναι ακόμη υπό διαμόρφωση, και για να ακριβολογώ, υπό διαπραγματεύση.

Αυτή τη στιγμή, βρίσκεται σε εξέλιξη ένας διεθνής διάλογος, στα πλαίσια της Παγκόσμιας Συμφωνίας για τις Επενδύσεις, και η στάση της Γαλλίας σε ό,τι αφορά τα πολιτιστικά αγαθά είναι χαρακτηριστική του τρόπου με τον οποίο η Ευρώπη προτιμάται να χαράξει τη στρατηγική της.

Υπάρχει και η πολιτική πλευρά των πραγμάτων, στην οποία δεν θέλω να υπεισέλθω. Προσωπικά, πιστεύω ότι, παρότι σε αυτόν τον αγώνα

δρόμου η Ευρώπη ξεκίνησε καθυστερημένα και από πολύ οπισθοδρομικές θέσεις, μπορεί να εξελιχθεί σε έναν από τους πρωταγωνιστές της παγκοσμίας. Η ευρωπαϊκή οπτικοακουστική παραγωγή μπορεί να σημειώσει άλματα και να γίνει ανταγωνιστική, αν θεμελιωθεί σε υγιείς βάσεις. Και, αφ' ενός, αν αξιοποιηθεί το γεγονός ότι η Ευρώπη είναι προνομιακή αγορά σε αυτόν τον τομέα και, αφ' ετέρου, αν ενώσουν τις δυνάμεις τους όλοι οι ενδιαφερόμενοι σε κάθε χώρα. Το ζητούμενο είναι να μπορέσουμε να δημιουργήσουμε μια ανταγωνιστική ευρωπαϊκή οπτικοακουστική βιομηχανία. Οι δυνατότητες υπάρχουν. Πρόσφατο μήνυμα αισιόδοξιας, η ομόφωνη απόφαση για το Χρυσό Φοίνικα, φέτος, στο Φεστιβάλ Καννών, σε μια ευρωπαϊκή παραγωγή, την ελληνική ταινία «Αιωνιότητα και μια μέρα» του Θ. Αγγελόπουλου.

Κατά την εκτίμησή σας, η κοινοτική βοήθεια στην παραγωγή ευρωπαϊκών οπτικοακουστικών προγραμμάτων μπορεί να αποβεί επωφελής;

Χάρη στην ενίσχυση με το πρόγραμμα MEDIA II, που αποσκοπεί στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής οπτικοακουστικής βιομηχανίας, -

Όσον αφορά το ευρώ υπάρχει περιθώριο να καλυφθούν οι καθυστερήσεις στην ενημέρωση

τουλάχιστον το 20% της αγοράς εξακολουθεί να τροφοδοτείται με ευρωπαϊκά προγράμματα. Θεωρώ, ωστόσο, σκόπιμο η κοινοτική παρέμβαση να επικεντρωθεί σε ορισμένες στρατηγικές επιλογές, που θα ενοποιήσουν κατά κάποιο τρόπο την ευρωπαϊκή παραγωγή, θα την βοηθήσουν να ενσωματώσει την τεχνολογία και να αναπτύξει εμπορικές δραστηριότητες. Πολύ περισσότερο, θα βοηθήσουν στη δικτύωσή της, ώστε οι υποδομές και οι δυνατότητες που υπάρχουν ήδη σε κάθε χώρα να αλληλοσυμπληρωθούν και να εξελιχθούν σε κοινή ευρωπαϊκή δράση σε αυτόν τον τομέα, με δικά της χαρακτηριστικά. Να μην ξεχνάμε ότι από την ιστορία και τη φύση της η Ευρώπη είναι η περιοχή στην οποία η ποιότητα είναι σημαντικός συντελεστής. Και νομίζω ότι το χαρακτηριστικό των ευρωπαϊκών οπτικοακουστικών προγραμμάτων πρέπει να είναι η ποιότητα, και μέσω αυτής να καθιερωθούν διεθνής.

Είστε ικανοποιημένοι από το ποσοστό του κοινοτικού προϋπολογισμού που διατίθεται για τον πολιτισμό;

Σε αντίθεση με τα Οπτικοακουστικά, όπου ο προϋπολογισμός είναι πολλαπλάσιος, αν και όχι ανάλογος της μεγάλης πρόκλησης, οι πολιτιστικές δραστηριότητες απορροφούν μόνο το 0,03% του κοινοτικού προϋπολογισμού. Αυτό είναι λάθος.

Η πολιτιστική ολοκλήρωση πρέπει να αναδειχθεί ως προτεραιότητα που θα στηρίξει την οικονομική, την κοινωνική και την πολιτική ολοκλήρωση. Όλες οι κοινοτικές δράσεις πρέπει να περιέχουν και την πολιτιστική τους διάσταση, και να διατίθεται η ανάλογη χρηματοδότηση. Ο πολιτισμός είναι στοιχείο συνοχής της Ευρώπης. Είναι ο συνεκτικός κρίκος μεταξύ των λαών της, από αιώνων, με τις διαφορές και τα επιμέρους χαρακτηριστικά του, αλλά και με κοινό παρελθόν, κοινό παρόν και, κυρίως, κοινό μέλλον. Επιπλέον, ο πολιτισμός πρέπει να είναι το όχημα με το οποίο θα ανοίγει διεθνής δρόμους η ευρωπαϊκή ιδέα και θα συνδέεται η Ευρώπη με τον υπόλοιπο κόσμο, πέραν των οικονομικών δράσεων.

Στη σημερινή φάση της ευρωπαϊκής ενοποίησης, μήπως θα έπρεπε να επιτευχθεί και ένα πολιτιστικό Μάαστριχτ;

Δεν θα το έλεγα ακριβώς έτσι, αλλά με βρίσκει σύμφωνο η βάση της ερωτήσεώς σας. Όπως είχα ήδη την ευκαιρία να προτείνω, κατά το κλείσιμο του ιστορικού Συνεδρίου της Χάγης στις 10 Μαΐου, είναι πλέον καιρός για την εκπόνηση μιας Χάρτας του Πολιτισμού. Ένας πολιτιστικός καταστατικός χάρτης της Ευρώπης, στον οποίο θα αποτυπώνονται τα πολιτιστικά δικαιώματα των Ευρωπαίων πολιτών. Στην Ευρώπη, το δικαίωμα στον πολιτισμό είναι θεμελιώδες, και σε ευρεία έννοια περιλαμβάνει το δικαίωμα της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας, το δικαίωμα πρόσβασης στην οποιαδήποτε πολιτιστική δημιουργία, την αρχή της επικουρικότητας, την υπο-

χρέωση ενίσχυσης της καλλιτεχνικής δημιουργίας, το ρόλο του πολιτισμού κατά του κοινωνικού αποκλεισμού, το ρόλο του πολιτισμού στην οικονομία, την αρχή της συνεργασίας κ.ά. Πρέπει λοιπόν όλες οι δραστηριότητες των ευρωπαϊκών λαών να έχουν ως γνώμονα τα πλαίσια αυτά, που προκύπτουν άλλωστε και από τις Συνθήκες. Σεβόμενοι την ιδιαιτερότητα, ενθαρρύνοντας τη δημιουργικότητα και ενισχύοντας το κοινό όραμα και το συναίσθημα της ενότητας.

Η κοινή ευρωπαϊκή πολιτιστική μας κληρονομιά δεν θα έπρεπε να προβάλλεται περισσότερο ως συνδετικός κρίκος μεταξύ των Ευρωπαίων;

Αυτό ακριβώς προσπαθούμε να κάνουμε. Με σεβασμό στα επιμέρους χαρακτηριστικά, την ιστορία και την παράδοση των λαών της Ευρώπης, προσπαθούμε να αναδείξουμε τις κοινές πολιτισμικές αξίες που διαμορφώθηκαν κατά τη διαδρομή των αιώνων, την κοινή δημιουργία και τον κοινό ευρωπαϊκό πολιτισμό. Και να αξιοποιήσουμε αυτή την παρακαταθήκη για τη διαμόρφωση της μελλοντικής ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας, που θα είναι διακριτή διεθνώς και θα παρακινεί τους λαούς της Ενωμένης Ευρώπης προς δημιουργία. Ο περισσότερο επικτός κοινός τόπος των Ευρωπαίων είναι ο πολιτισμός τους κατά τη διαχρονική πορεία του.

Από οικονομικής πλευράς, η 10η Γενική Διεύθυνση διαθέτει τα απαιτούμενα για το ρόλο της μέσα; Επίσης, ποιες είναι οι σχέσεις σας με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, που και αυτό έχει ανάγκη επικοινωνίας με τους Ευρωπαίους πολίτες;

Ο ετήσιος προϋπολογισμός για την ενημέρωση και την επικοινωνία ανέρχεται σε 115 περίπου εκατ. ECU. Από τον προϋπολογισμό αυτό καλύπτονται οι ανάγκες και των 15 αντιπροσωπειών της Επιτροπής, καθώς και οι δράσεις προτεραιότητας που φέτος είναι το ευρώ και η Συνθήκη του Άμστερνταμ.

Πολλές δραστηριότητες της Επιτροπής – και ειδικότερα της 10ης Γ.Δ., για να περιορισθώ σε αυτή – έχουν καταστρωθεί και εκτελούνται από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Αναφέρω, χαρακτηριστικά, εκτός από τις δράσεις προτεραιότητας, τις καμπάνιες για την ενημέρωση στα σχολεία, την ευρύτερη συμμετοχή των γυναικών στα κέντρα των αποφάσεων κτλ.

Προσπαθούμε να ενισχύουμε και να διευρύνουμε αυτή τη συνεργασία, ώστε και η Επιτροπή να προσεγγίσει τους στόχους της, και το Κοινοβούλιο, που εκπροσωπεί άμεσα τους λαούς της Ευρώπης στη διαδραμάτιση του ρόλου τους, μέσω μιας συντονισμένης προσπά-

θειας. Και πρέπει να πω ότι έχουμε πολύ σημαντική βοήθεια από τους εκλεγμένους αντιπροσώπους των ευρωπαϊκών λαών.

Είστε ικανοποιημένοι από το θεσμό των πολιτιστικών πρωτευουσών; Διότι διατυπώνεται κριτικές ως προς την αποτελεσματικότητά του, κυρίως σε ό,τι αφορά τη σχέση κόστους-οφέλους.

Είναι ένας σημαντικός θεσμός, κι εγώ ως Έλληνας έχω έναν επιπλέον λόγο να είμαι ικανοποιημένος, αναλογιζόμενος πως άρχισε αυτός

ο θεσμός. Φυσικά, υπήρξαν προβλήματα διοργάνωσης, ακόμη και διαφάνειας, σε ορισμένες περιπτώσεις. Εκεί, πρέπει να παρθούν μέτρα, ώστε να βελτιωθεί το πλαίσιο ελέγχου και παρακολούθησης. Όμως, σε καμία περίπτωση, δεν πρέπει να θέσουμε υπό αμφισβήτηση την ακτινοβολία του θεσμού ανάμεσα στους ευρωπαϊκούς λαούς και τη συμβολή του στην προσέγγιση, τις ανταλλαγές πολιτιστικών προϊόντων και τη σύσφιξη των σχέσεων ανάμεσα στους δημιουργούς και τους πολίτες. Σε κάθε περίπτωση, από το 2001 και εντεύθεν, αρχίζει μια καινούργια περίοδος.

Μέχρι το 2000, ο θεσμός θα έχει διακυβερνητικό χαρακτήρα. Με την κοινοτικοποίησή του, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα μπορέσει να παίξει αποφασιστικό ρόλο, όσον αφορά την επιδίωξη κάθε φορά συγκεκριμένων στόχων διαρθρωτικού χαρακτήρα και την εκλογίκευση της εν γένει «οικονομίας» του.

Με δεδομένη την παγκόσμια κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας, η Ευρώπη θα μπορέσει να διατηρήσει κατά τον 21ο αιώνα τον πολυπολιτισμικό της χαρακτήρα;

Η αγγλική γλώσσα είναι γλώσσα ευρωπαϊκή, ανεξαρτήτως του αν είναι η γλώσσα και άλλων περιοχών εκτός Ευρώπης. Οι επίσημες κοινοτικές γλώσσες είναι ένδεκα και δεν θα μπορούσε να γίνει διαφορετικά, αν λάβετε υπόψη τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα της Ευρώπης.

Δεν βλέπω γιατί θα αλλάξει και τον επόμενο αιώνα σε αυτό τον τομέα. Αντιθέτως, αυτό είναι ιηνή ισχύς για τον ευρωπαϊκό πολιτισμό, για τους δημιουργούς του και τους πολίτες της Ευρώπης. Ποτεώω ότι οι λαοί της Ευρώπης, που διαμορφώνουν τους όρους της ενοποίησής της, θα βρουν τον τρόπο να εντάξουν οργανικά τη γλώσσα τους στο κοινό ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Οι πολλές γλώσσες δεν θα είναι μειονέκτημα, αλλά πλεονέκτημα για την Ευρώπη, τον επόμενο αιώνα, και πλούτος πολιτιστικός, που εκφράζει μια πραγματικότητα: τις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες, στη ρίζα των οποίων βρίσκεται η κοινή καταγωγή, η κοινότητα των πολιτισμών της Ευρώπης. □

Προσπαθούμε να αναδείξουμε τις κοινές πολιτισμικές αξίες που διαμορφώθηκαν κατά τη διαδρομή των αιώνων